

Drevená sakrálna architektúra

Objekty drevenej sakrálny architektúry sú trvalo vryté do miestnej krajinomalby. Desať moderných objektov (deväť cerkvi (ruských pravoslávnych kostolov) a jeden kostol) sa zachovali do dnešných čias, dva z nich sú zaradené na zoznam svetových pamiatok UNESCO ako lokality Svetového dedičstva.

Kostol v Sękowe

Malý kostol v Sękowe bol postavený okolo roku 1520. Svoju súčasnému tvaru vďačí prestavbám v 17. a 18. storočí, počas ktorých bol obklopený tzv. "sobotnými" arkádami a špicatou vežou so zvonnicou, ktorá bola pristavaná na západnú stranu. Súčasťou zachovanej od počiatku existencie chrámu obsahujú kamennú krstiteľnicu, krucifix a kríž vysvätenia namalované na stenách.

Pred 1. svetovou vojnou bol tento kostol bohato vystrojený, okrem iného, kazateľnicou a tromi neskororenesančnými oltármi zo 17. storočia. Steny a strop boli pokryté ozdobou z polychrómie. Zvon z roku 1540 visel vo veži. Chrám bol zničený počas Prvej svetovej vojny. V roku 1994 bola Sękowska farnosť ocenená cenou Prix Europa Nostra pre ukážkové použitie zariadenia a vedenie opravných prác. V roku 2003 bol chrám uvedený na zoznam Svetového dedičstva UNESCO.

Cerkva v Owczaroch

Táto budova, postavená v roku 1653, je klasický príklad západo-lemkovej cerkvi. Vyhlásená ako budova vysokej architektonickej a umeleckej hodnoty, získala v roku 1994 medailu Europa Nostra. Niekdajšia grécko-katolícka cerkev v súčasnosti plní svoju úlohu ako rímsko-katolícky kostol. Napriek tomu ju využívajú veriaci oboch vyznaní pre svoje obrady. Je to drevená budova s kladovou rámovou konštrukciou orientovanou na východ. Sakristia bola pridaná blízko presbytéria a veža so stožiarovým rámom a cibulovitou kupolou bola pridaná ponad predsieň. Loď a presbytérium majú oddelené zakryté stropy prechádzajúce do cibulovitých špirál so slepými lampášmi. Steny predsieň sú obklopené organovými píšťalami zavesenými na lúčoch vyčnievajúcich z kladového rámu. Interiér chrámu je štedro vyzdobený s bohatými dekoráciami a malbami. Po celej šírke lode sa nachádzajú vysoko umelecky hodnotné ikony zo 17. – 18. storočia. V roku 2013 bola cerkev uvedená na zoznam Svetového dedičstva UNESCO.

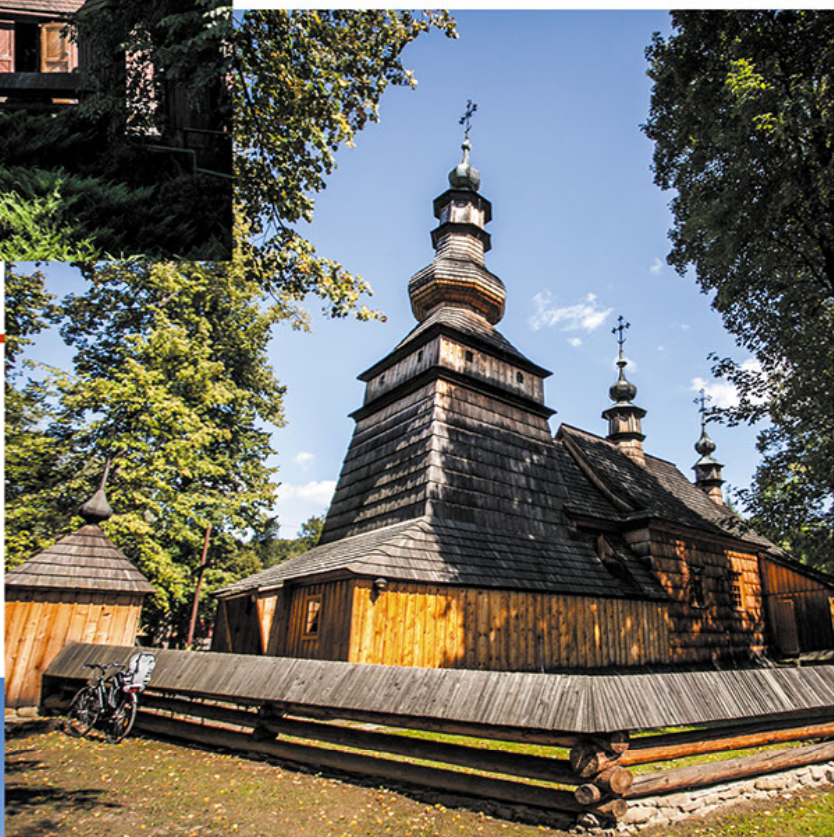

Męcina Wielka

Cerkva sv. Kosma a Damiana postavená v roku 1807 má trojlodovú konštrukciu s kladovým rámom a strechu pokrytú šindľom. Vnútri sa nachádzajú ikony a dva oltáre podľa barokovej tradície z 19. storočia. Chrám v súčasnosti slúži Rímsko-katolíckej cirkvi.

Ropica Górna

Kostol sv. Michaela Archanjela sa datuje od roku 1813 alebo 1819. Je to jednolodová budova s kladovou rámovou konštrukciou a vežou so stožiarovým rámom. Má sedlový strop ponad loďou a presbytériom. Plechové kupoly sú zavŕšené špičkami. Vo vnútri sa nachádzajú ikony – dedičstvo rokoka a po bokoch barokové oltáre z 18. storočia, steny sú pokryté figurálnymi a ornamentálnymi polychrómovými malbami.

Bodaki

Cerkva sv. Demetriusa je situovaná priamo popri ceste do Bartne. Postavená bola v roku 1902. Budova chrámu má trojdielnu drevenú trámovanú kladovú konštrukciu so sakristiou blízko presbytéria. Má sedlový strop so šindľovou strechou ponad loďou i presbytériom. Ikony vnútri vytvoril Szajna z Rymanowa. Nachádza sa tu aj figurálna a ornamentálna polychrómová dekorácia z 20. storočia. Cerkva v súčasnosti slúži Rímsko-katolíckej cirkvi.

Bodaki

Na druhej strane, blízko sídli pravoslávna cerkva sv. Demetriusa z roku 1934 s trojdielnou drevenou trámovou kladovou konštrukciou a dvomi malými kuklovými kupolami na strope. Táto cerkva slúžila istý čas ako zberný tábor po deportáciách.

Bartne

Grécko-katolícka cerkva sv. Kosma a Damiana bola postavená v roku 1842. Je trojdielna, so sakristiou blízko presbytéria. Stožiarová veža má naklonené steny s imitáciou škorca. Nosné piliere uzemnené na skalách vymedzujú užšiu predsieň. Vnútri sú stropy. Nad loďou a presbytériom sa nachádzajú kryté strechy podkrovia. Nad časťou predsiene je štítová strecha. Kupola veže má imitáciu lampáša. Nástavce strechy majú podobu imitácie lampášových veží.

Chrám, v súčasnosti slúžiaci ako múzejné zariadenie, patrí Múzeu panstiev Karwacjan a Gładysz v Gorliciach. Vnútri možno vidieť ikony z 18. storočia a na boku rokokový oltár zobrazujúci ukrižovanie z roku 1797. Časť ikon a inštalácií bola premiestnená do Bartne z už neexistujúcich cerkvi v Nieznajowej.

Bartne

Na druhej strane výstavba pravoslávnej cirkvi sv. Kosma a Damiana bola dokončená v roku 1930. Ide o drevený chrám s kladovým rámom a plechovou strechou s tromi osembokými bubnami. V 30. rokoch 20. storočia sem boli prinesené ikony z Chelmského kraja a vnútri sa nachádza i 12 ikon z už neexistujúcej cirkvi v lokalite Świerzowa Ruska. Cerkva bola použitá ako zberný tábor po deportáciách. V súčasnosti opäť slúži Pravoslávnej cirkvi.

Wołowiec

Cerkva pôvodne grécko-katolíckeho a dnes pravoslávneho poručníctva Požehnanej Panny Márie bola postavená v 18. storočí (podľa iného údaja v roku 1880). Po deportáciách Lemkov sa postupne premenila v ruinu, dokonca bola používaná ako ovčín. Vďaka renovačným prácam bol zánik chrámu odvrátený. Je to trojdielna šindľovo-drevená budova s kladovým rámom. Stožiarová veža má štítnice. Ikonostas je vyplnený ikonami prevzatými zo zbierky mesta Łańcut.

Krzywa

Cerkva nachádzajúca sa tu je z roku 1854. Avšak počas Prvej svetovej vojny bola zničená a potrebovala byť znovu postavená (1924–1926). Ide o dlhú trojdielnu drevenú budovu završenú tromi osembokými kupolami vsadenými na bubnoch. Najväčšia kupola sa rozpína ponad loď. Strecha je pokrytá plechom. Vnútri je uchovaný oltár vyzdobený maľbami. Vedľa stojí drevená zvonica z roku 1924. Objekt sa v súčasnosti využíva ako rímsko-katolícky kostol.

Prvá svetová vojna

V okrese Sękowa je 23 vojenských cintorínov patriacich do tretieho okresu (kde sa uskutočnili najťažšie boje o prelomenie ruskej frontovej línie na jar 1915) a prvého, kde leží celkovo 5000 vojakov Rakúsko-Uhorskej, Nemeckej a Ruskej armády, padlých počas bitky v Goriciach alebo v Gorlicko-Tarnowskej ofenzíve.

Najväčší cintorín v rámci okresu je cintorín č. 80 v Sękowej. Projektoval ho Hans Mayr. „Má ísť o najcharakteristickejší príklad monumentálneho štýlu. Masívna kamenná stena, štyri kamenné pylóny vpredu, betónový kríž vnútri a vzadu na vyvýšenej terase veľká besiedka“. Cintorín je miestom odpočinku 1206 vojakov.

Na druhej strane, Małastowský priesmyk je sídlom cintorínu č. 60 projektovaného Dušanom Jurkovičom — jeden z najkrajších a svojho času najznámejších cintorínov v regióne. „originálny 12-uholný plán. Drevené kríže na hroboch. Najvýraznejším je drevený oltár (niekedy spájaný s proto-slovanským chrámom) s kópiou malby „Naša pani z Częstochowej.“ Pochovaných je tu 174 vojakov Rakúsko-Uhorskej armády.

Vzhľadom na nadchádzajúce sté výročie Bitky v Gorici, Sękowa usporiada historické seansy s rekonštruovanými súbojmi na pripomenutie si udalosti. Z roka na rok, prehliadka priťahuje čoraz väčšie množstvo turistov. Práve teraz odborníci očakávajú najväčšie rekonštrukcie súboja Prvej svetovej vojny v Európe. Vlani sa zúčastnilo približne 250 členov klubov vojenskej histórie z Poľska a zvyšku Európy.

Hoci šlo o najväčšiu a najvýznamnejšiu bitku celého východného frontu, v povedomí poľskej spoločnosti nezaujala výraznú pozíciu. Gorlická operácia viedla k zničeniu Tretej ruskej armády spolu s celým severozápadným a juhozápadným frontom. Gorlický prielom bol teda zlomom celej vojny na východe. Inicioval sériu porážok Ruska. Tie postupne prispeli k oslabeniu a poškodeniu reputácie cárskoho režimu v očiach širokej verejnosti. Dôsledky bitky vplývali tiež na vznik samostatného Poľska.

Zabudnuté osady v Lemkovine

Prílev valašského a rusínskeho obyvateľstva do Lemkoviny, t.j. Beskid Niski a sčasti Beskid Sądecki, sa uskutočnil medzi štrnástym a prvou polovicou šestnásteho storočia. Ľudia sa premiestnili do svojich súčasných príbytkov v roku 1947 ako súčasť Akcie Vistula

Okres Sękowa zahŕňa dediny obývané v minulosti komunitami Lemkov. Niektoré osady ostali dodnes prázdne následkom nútenej migrácie ich obyvateľov. Je ťažké uveriť, že pred niekoľkými desaťročiami boli Czarne, Nieznajowa, Długie, Lipna a Radocyna sídlami s rušným životom. Dnes tam po nich prakticky niet stopy, kríže popri ceste a zdivočené ovocné stromy ako znaky na mape ukazujú sofistikovanému pozorovateľovi, kde raz boli bydliská a sú jednými z mála mlčanlivých svedkov minulosti. V súčasnosti krajina láka mnoho turistov. Od roku 2008 sú tam umiestňované tzv. dvere s informačnými tabuľkami ako súčasť projektu nazvaného „Cez trávou zarastené brázdy ciest, ktoré končia v mŕtvych sadoch... Zabudnuté osady Lemkoviny“ organizovaného Lemkovskou úniou a spolufinancovaného Malopoľským vojvodstvom. Tabule obsahujú opisy a mapy sídiel v časoch, keď ešte boli obývané

Kornuty – rezervácia skalnatých útvarov

Táto geologická rezervácia v rozpätí 11,9 hektára sa nachádza v rámci Magury Wątkowskiej v nadmorskej výške 760–825 metrov. Založená bola v roku 1953 a je jedným z najväčších a najrozvinutejších flyšových skalnatých sídiel. V súčasnosti plní úlohu najviac obľúbenej a dostupnej prírodnej atrakcie. História ochrany zvláštnych skalnatých útvarov pod vrchom Kornuty siaha do roku 1935, keď boli vyhlásené za chránenú krajinnú oblasť.

Počas medzivojnového obdobia bolo v rezervácii umiestnené horské útočisko, ktoré vyhorelo a napriek mnohým úsiliam nebolo nikdy znova postavené. „Chránené skaly sú podkryvy piesočných kameňov z

Wątkowej, s pôvodom spred približne 30 miliónov rokov v oligocéne. Boli tu vyvinuté početné skalnaté výtvory v tvare veží, kazateľníc, palíc alebo hranatých útvarov, dosiek a sutín. Okrem skalnatých útvarov, ochranné pásmo rezervácie Kornuty je rozšírené do oblasti sedla. Početné balvany sú uložené medzi pitoresknými stenami skalnatého útesu do výšky 20 metrov naprieč 800-metrovou dĺžkou. Vzhľadom na slabnutie

masy tu vzniklo niekoľko malých štrbín, najväčšia z nich — Mroczna, 'chmúrna' jaskyňa — dosahuje hĺbku 17 m a jej celková dĺžka chodby sa rovná 175 m. Podľa miestnej ľudovej povesti v tejto jaskyni zbojník Sypko z Męciny skrýval svoj lup.

Karpatsko-Galícijská petrolejová cesta

Karpatsko-Galícijská petrolejová cesta je počiatočná časť cezhraničnej Petrolejovej cesty vedúcej z Gorlíc, cez Jasło, Krosno, Sanok a Ustrzyki Dolne na Ukrajinské územie — Boryslav, Drohobyč a Ľvov. Ako jedna z hlavných miestnych turistických služieb, je jej účelom chrániť ostatky petrolejového priemyslu, ktorý sa rozvíjal v Gorlickom poviato od druhej polovice 19. storočia, pred zabudnutím. "Je fakt, že prvá skalnatá ropná baňa vznikla na mieste zvanom Pusty Las ("Prázdny les"), na križovatke medzi lokalitami Siary a Sękowa v roku 1852. Prvá (nie farmaceutická) petrolejová destiléria na svete" bola založená taktiež v Siarach v roku 1856. Navyše, mnoho pivníc vyvrtaných naprieč lesmi dokazuje, že Sękowska krajina bola kolískou petrolejového priemyslu nielen v Poľsku ale celosvetovo. V itinerári cesty možno nájsť miesta nesúce svedectvo činnosti priekopníkov petrolejového priemyslu v Gorlickej krajine (napr. Wojciecha Biechoński, Władysław Długosza, Wiliam H. Mac Garvey, Adam Skrzyński, Józefa Szymonowicz a Ignacy Łukasiewicz).

Siary je miesto, "kde prvé ropné pramene v Západnej Galícii začali tiecť. Staré vrtné zariadenia, vrátane aktívnych dier Siary 101 (v súkromnom vlastníctve) a Siary 105 (blízko cesty Siarsko-Owczarskeho povyatu, cca 3 km od Siarskej križovatky)", sú tu vyznačené.

Ďalším sídlom na ceste je Sękowa. Miestny pamätník pripomína Władysława Długosza. Farský cintorín naproti je domovom rodinnej krypty. Miestne priemyselné dedičstvo je predstavené v Petrolejovom múzeu pod holým nebom (pri štátnej ceste č. 997) so zbierkou oboznamujúcou návštevníkov s technologickým procesom extrakcie ropy, jej úpravy a prepravy. Ďalej cesta vedie cez lokality Męcina Wielka a Wapienne.

Magurský národný park

Je to jeden zo šiestich národných parkov Malopolska.

V súčasnosti je jediným z nich, ktorý nie je prístupný z malopolskej strany. Problémy s prístupom spôsobili, že okres Sękowa sa stal zvláštnosťou v rozhovoroch, vzhľadom k tomu, že má ako jediný v celom štáte veľkú atrakciu na svojom území, na ktorú však nemôže vpustiť turistov. Našťastie, po dlhých rokoch úsilia, sa rozbehli hovory o sprístupnení parku Malopolsku. Partnerstvo zviditeľňuje vytvorenie dvoch „satelitných“ jednotiek parku v lokalitách Wapienne a Bartne, vybavených modernými výstavnými sieňami a prednáškovými miestnosťami. Prírodné chodníky povedú z týchto dvoch dedín a vyhlídková veža bude postavená na vrchu Ferdel.

Magurský národný park bol založený 1. januára 1995. Jeho povrch sa rozkladá na 19 962 hektároch. Jedna z hlavných úloh parku je chrániť neoceniteľný medzinárodný areál medzi Východnými a Západnými Karpatami. Vegetácia je charakterizovaná úrovňou predhoria a hôr prechodnej zóny. Horské hrebene sú pokryté bukmi, jedľami a trocha platanmi. Magurský národný park je tiež domovom 200 živočíšnych druhov (medveď, los, medvedík čistotný, orol krikľavý, orol zlatý, bocian čierny) a približne 800 druhov rastlín, z nich 57 je chránených prísne a 11 čiastočne. Dajú sa tu nájsť i skutočne unikátne druhy uvádzané v poľských červených knihách: 12 rastlinných a 10 živočíšnych druhov – tie druhé zahŕňujú obzvlášť vzácne druhy netopierov, zaradené do kategórie CR, t.j. kriticky ohrozené druhy. Navyše, prísna územná ochrana sa vzťahuje na tri oblasti: Kamień, Zimna Woda a najrozsiahlejšia Magura Wątkowska.

Kúpeľný turizmus v rámci okresu Sękowa je sústredený v oblasti Wapienne — najmenšie kúpele v Poľsku. Wapienne je jedno z najatraktívnejších sídiel v okrese.

Umiestnené v juhovýchodnej časti Malopoľského vojvodstva, Gorlického powiatu, okres Sękowa, geograficky patria do oblasti Beskid Niski, situované na spodok severozápadného konca Magury Wątkowskiej, v zátoke Wapienka vo výške od 380 do 460 m n. m. Obklopuje ho päť výšin: Mały Ferdel 577 m, Ferdel 648 m, Góra Męcińska 675 m, Kamienna 619 m a Barwinok 670 m. jedna časť sídla je umiestená v rámci Magurského národného parku, zatiaľ čo zvyšok patrí Chránenému krajinnému územiu. Kúpele susedia s výstupmi lesa s rôznymi druhmi stromov, tvoriacimi Karpatský prastarý les.

Podľa miestnej tradície sa tu minerálne pramene používali už od 17. storočia, a to najmä na liečbu pohlavných chorôb. Napoleonskí vojaci pri návrate domov po Moskovskej porážke boli medzi návštevníkmi na začiatku 19. storočia. Od tohto obdobia sa datuje činnosť kúpeľov. Počas turbulentných rokov Prvej svetovej vojny bolo zariadenie zničené. Rekonštrukcia sa uskutočnila v rokoch 1920 až 1924. Kuriózne je skutočnosť, že v medzivojnovom období pochádzali pacienti vo Wapienne z menej blahobytných sociálnych vrstiev, hlavne spomedzi roľníkov a obyvateľov miest. A práve to bola nemalá zvláštnosť, keďže „výlety k vodám“ boli vtedy predovšetkým výsadou elít. Počas Druhej svetovej vojny sa čierny scenár zopakoval a zariadenie bolo opäť zničené. V roku 1955, keď správu nad ním prevzal Okresný národný výbor v Gorliciach, objekt trochu ožil a začala sa modernizácia spolu s adaptáciou na účely sanatória a rekreácie.

Vďaka umiestneniu v zátoke kúpele užívajú prospešnú predhorskú mikroklimu. Parametre vysokej vody a čistoty vzduchu zaraďujú Wapienne medzi tých málo prameňov spĺňajúcich zvýšené štandardy znečistenia, požadované pre liečebné zariadenia. Liečebné a preventívne nehnuteľnosti sa používajú na klimatickú terapiu pre liečbu pohybových, reumatických a dýchacích chorôb, ako aj neurologických porúch. Vďaka rozmanitosti klimatických a terénnych stimulov môžu napomôcť i pri liečbe termoregulačných porúch.

Banský areál vo Wapienne sa rozlieha na ploche 6 499 100 m². V súčasnosti má dva pramene a dva vrtné otvory pre liečivé vody. Sú tam infiltračné vody podstupujúce miernu mineralizáciu a saturáciu H₂S uprostred skalnatých výtvorov, čo z nich vytvára nízko mineralizované vody. Súčasná požiadavka pre liečivú vodu sú zabezpečované prameňmi Kamila a Marta a vrty W-1 a W-2 môžu byť spätne posúdené komisiou, ak by to bolo potrebné. Nepoužívajú sa už od roku 1997, len ako záložné zdroje. Wapienne je tak-

tiež domovom pre minerálny prameň Zuzanna. Ďalším príkladom prírodných bohatstiev je tunajšie nálezisko terapeutického bahna — organické peloidné tvorené suchou hnilobou rastlín, ktoré po rozklade a zmiešaní s vodou vytvoria dužinu na liečebné účely.

Lyžiarsky turizmus

Kopcovitý terén je prirodzene prospešný pre zimné športy. Nadšenci pre Alpské lyžovanie a snowboarding majú na výber tri rezorty. Lyžiarske svahy a vleky na bokoch Magury Małastowskej patria k najväčším turistickým lákadlám regiónu. Jeden z najdlhších lyžiarskych svahov v severozápadnom Poľsku sa nachádza blízko útočiska. Umelo zasnežovaná, upravovaná snežnými pluhmi a osvetlením, trasa dlhá 1400 m s rozdielmi nadmorskej výšky 260 m. Sedačková lanovka zvezie 2200 ľudí za hodinu a má dĺžku 1071,5 m. Dolný terminál je vybavený jedálňou, toaletami, požičovňou lyží a snowbordov a bezplatným parkoviskom.

OSIR vlek v Małastówe je ďalším zaujímavým strediskom. Ponúka 3 vleky a 3 lyžiarske trate dlhé 550, 450 a 150 m. Jedáleň, požičovňa, opravovňa a tréningové miesta tu čakajú na turistov. K dispozícii je parkovisko pre 100 áut.

Sękowský lyžiarsky vlek sa sústreďuje na lyžiarskych nováčikov. Je to 250 m dlhý jednomiestny vlek s frekvenciou 750 ľudí za hodinu. Rozdiel v nadmorskej výške je v rámci svahu 30 m. Je kategorizovaný ako ľahký. Nachádzajú sa tu snežné pluhy a svah je osvetlený pre nočné jazdy.

Okres Sękowa je ideálny aj pre jazdu na bežkách. Komplex „Snežné trasy cez lesy“ zahŕňa 80 km označených a udržiavaných ciest s rôznym stupňom obtiažnosti vedú cez najkrajšie svahy, aké hory môžu poskytnúť. Obchádzajú Lemkovské cerkvy, vojenské cintoríny, už neexistujúce

dediny s viditeľnými cestami k usadlostiam alebo svätyne a kríže popri ceste. 2,5 km dlhá trasa Jagoda, situovaná vo vrchných častiach Magury Małastowskej je ďalším lákadlom pre bežkárov. Funguje od roku 2014, Rekreačné a terapeutické centrum vo Wapienne má tri bežkárске trate s dĺžkou 750, 1000 a 1500 m a s rôznymi stupňami náročnosti. V ponuke je požičovňa i tréning.